

СТЕРЕОТИП ЯК ОСНОВА ДИСКРИМІНАЦІЙНИХ ПРОЯВІВ ЕЙДЖИЗМУ, СЕКСИЗМУ ТА ЛУКІЗМУ

Сидоренко А.В.,

*студент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: sydorenkoav@krok.edu.ua*

Васильченко О.М.,

*д.психол.н., доцент, професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: olgavm@krok.edu.ua*

Проблема дискримінації в сучасному українському суспільстві, та й в інших країнах є однією з гострих соціальних проблем. Обмеження людей в правах за ознакою раси, статі, віку, сімейного стану, сексуальної орієнтації і т. д. – поширене явище.

Дискримінація – це поведінкова форма забобонів і стереотипів, найчастіше під дискримінацією розуміється негативне ставлення, хоча останнім часом все частіше говорять про позитивну дискримінацію (тобто коли людина отримує перевагу або привілеї, оскільки відноситься до певної групи).

Деякі вчені [1, 2] виділяють пряму і непряму дискримінацію, при цьому пряма форма виникає тоді, коли генерується нерівність, як правило, навмисно; в той час як непряма форма формується на основі стереотипів і обумовлює поведінку, яка не завжди усвідомлюється як дискримінаційна.

Явище вікової дискримінації потрапило в поле уваги соціологів і психологів порівняно недавно – в 1950-1960-х роках. У 1969 році американський соціолог R. N. Butler запропонував для позначення вікової дискримінації використовувати поняття ейджизм, за аналогією з расизмом і сексизмом [3].

На сьогоднішній день єдиного підходу до визначення ейджизм в західній психології не існує. Найбільш характерне визначення ейджизму в термінах «дискримінуюча поведінка», «негативна стереотипізація», «упереджене переконання». Так, наприклад, R. N. Butler пропонує розуміти ейджизм як комбінацію трьох взаємопов'язаних елементів: негативних стереотипів старості і старіння, дискримінаційних практик на адресу літніх людей в міжособистісній взаємодії людей, а також на рівні функціонування різних громадських інститутів [3]. Аналогічне визначення зустрічається в роботах А. J. Traxler, який розглядає ейджизм як будь-яку установку, поведінку або соціальний інститут, які субординують людей за ознакою віку, а також як процес приписування людині тих чи інших соціальних ролей на основі її віку [4]. У роботі A. J. C. Cuddy і S. T. Fiske цим терміном позначаються стереотипи і забобони по відношенню до представників певної вікової групи, що призводять до її дискримінації [5].

З огляду на первинність соціальних стереотипів по відношенню до забобон і дискримінаційного поводження, вважаємо, що в якості психологічного ядра вікової дискримінації доцільно розглядати вікові стереотипи.

Американський соціальний психолог Ш. Берн дає наступне визначення: «Сексизм – це індивідуальні упереджені установки і дискримінує поведінку по

відношенню до представників тої або іншої статі; інституційна практика (навіть якщо вона не мотивована забобоном), що виражається в тому, що представникам тієї чи іншої статі нав'язується підлегле становище» [6].

Згідно з цим визначенням, можна виділити кілька рівнів прояви сексизму: рівень установок (аттїтюдів); рівень поведінки; рівень соціальних інститутів.

Лукизм – поняття, введене в обіг в 1978 році в зв'язку з боротьбою людей, що мають зайву вагу, за свої права [7; 8]. Привабливий або, навпаки, непривабливий зовнішній вигляд часом стає приводом для дискримінації – або самої людини, або людей, яких з ним порівнюють.

Поняття «лукизм» – соціальний феномен, який введений в наш час, він означає створення стандартів краси і привабливості, утиск прав тих, хто цим стандартам не належить.

Ще з давніх часів люди надавали великого значення їх зовнішньому вигляду. Століттями суспільство намагалось дотримуватися стандартів моди, які змінюються по сей день.

В даний час і тисячі років тому стереотипи, пов'язані з зовнішністю погубило велику кількість людей, витрачалися мільйони, щоб відповідати критеріям краси. Ми судимо про людину по тому, як вона виглядає, як то кажуть в старій приказці не варто «судити про книгу по її обкладинці », можливо, це неправильно, але така наша людська натура.

Сьогодні ми постійно стикаємося з дискримінацією по зовнішності. Подібне ставлення, на жаль, стало частиною нашого повсякдення і не звертає на себе уваги: наприклад, нас давно не здивувати фейс-контролем на вході в клуб або ресторан. Ми не замислюємося над тим, що в пасажирському транспорті відсутні відповідні за розміром сидячі місця для повних або високих людей. Вважається нормальним, що деякі компанії не просто підбирають працівників за зовнішніми даними, але і пишаються цим, виставляючи красу співробітників в якості свого досягнення.

Список використаних джерел:

1. Орех Е.А. Феномен лукизма и возможности его социологического анализа // Социологический журнал. 2016. Том 22. № 3. С. 67–81. DOI: 10.19181/socjour.2016.22.3.4585
2. Вашанова О. В. Принцип недискриминации личности в международном праве : дис. ... канд. юрид. Наук : спец. 12.00.10 / Оксана Вячеславовна Вашанова. – М., 2004. – 232 с.
3. Butler R. N. Age-ism: Another form of bigotry // The Gerontologist. 1969. Vol. 9. P. 243-246.
4. Swim JK, Cohen LL. Overt, Covert, And Subtle Sexism: A Comparison Between the Attitudes Toward Women and Modern Sexism Scales. *Psychology of Women Quarterly*. 1997;21(1):103-118. doi:10.1111/j.1471-6402.1997.tb00103.x
5. Cuddy A. J. C., Fiske S. T. Doddering but dear: Process, content and function in stereotyping of older persons // *Ageism: stereotyping and prejudice against older persons* (ed. by T. D. Nelson). New York, 2004. P. 3-27.
6. Петренко В. Ф., Митина О. В. Психосемантический анализ динамики общественного сознания. М.: Изд-во МГУ, 1997. 214 с.
7. Берн Ш. Гендерная психология. СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2002. 320 с.
8. Гузь О. Ю. Дискримінація як форма порушення прав людини. *Форум права*. 2012. № 2. С. 166–169. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12gojppl.pdf>